

ATTILA JÓZSEF

en eld som bränner mig

**dikter i urval och tolkning av
Ove Berglund**

bilder av Henrik Edström

Attila József
En eld som bränner mig

Urval och tolkning: Ove Berglund
Bilder: Henrik Edström
Form: Björn Edlund
Repro och tryck: Fälvh & Hässler, Värnamo
Fotografier: Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest

Brända Böcker Förlag c/o Ove Berglund
Ringvägen 10, 117 26 Stockholm
ove.berglund@comhem.se

första tusendet

ISBN 91-631-2239-1

Brända Böcker Förlag © 2004

Tack

Vid val av dikter, råöversättning och granskning har jag i första hand fått hjälp av István Palotai, Lajos Katona, Georg Klein och Ervin Rosenberg. Stort tack till er liksom till Björn Edlund, som formgivit boken. Tack också till Mikael Dolfe, György Fenyő, Tünde Fülöp, Thomas Kabdebo, Eva Klein, Peter Konrad, László Sall och László Veress.

Ove Berglund

Inledning av Ove Berglund

I slutet av nittiotalet läste jag forskaren och författaren Georg Kleins essä i Pietà om den för mig okände poeten Attila József [jɔ:ʒef]. Direkt och nästan våldsamt väcktes mitt intresse av följande ungerska rader:

Elfognak és felkötnek,
áldott földdel elfödnek
s halált hozó fű terem
gyönyörűszép szívemen¹

Jag bara tittade på orden, vars betydelse just då var okänd. Jag tänkte att ungerskan måste vara gudarnas utvalda språk för poesin och att Attila József var deras hitsända poet.

När jag genom Kleins essä och en del annat satte mig in i Józsefs liv och verk blev det uppenbart att jag mött en poet av enastående slag, som därtill hade plats i många ungrares hjärtan. Två omständigheter väckte särskilt mitt intresse. Jag kände igen hans personlighet och drivkraft (se min biografiska essä) och jag kände igen den fåvitska tron på en kommande bättre och rättvisare värld, det senare från min fars trettiotal och mitt eget sextiotal. Därtill delade jag hans proletära bakgrund, också min mor städade och tvättade i mera välställda familjer.

Jag letade fram vad som var översatt till svenska. Det var inte mycket, och jag blev bara punktvis imponerad, tänkte att det här kan jag göra bättre. Jag bad Klein om råöversättningar och skickade honom sedan mina första försök. Klein anser att ingen poesi kan översättas utan oacceptabla förluster och inför översättningar av sina favoritdikter blir han närmast illamående. Han hjälpte mig ändå en del med specifik kritik, min hybris höll mig igång, och jag skaffade mig en handfull andra ungerska medarbetare.

Jag tänkte att om jag översätter de 40-50 mest kända dikterna så kan József presenteras för en svensk publik, och andra och tredje generationens ungerska invandrare kan få kännedom om en av det gamla landets största poeter.

Jag har inte gjort minsta försök att lära mig ungerska, men haft hög ambition att få de sakliga innehållet rätt. Minst två ungerska huvuden har hjälpt mig med varje dikt – ibland var de inte överens. Versen har alltid någon sorts rytm, mer sällan originalets exakta, och har för det mesta rim eller assonanser. Formproblemen har krävt förändringar av såväl meter som en del innehåll, t.ex. byte av en del bilder. Ungerskan betonar ordens första stavelse, och en välkänd ungersk (sång)rytm är den trokéiska liknande den som finns i Kalevala, med mest kvinnliga rim. Själv tycker jag inte att den passar svenskan lika bra som jambiska verser med manliga rim eller assonanser, och har oftast föredragit sådan vers. Jag har gjort för somliga kanske oacceptabelt våld på svenskan genom att korta verbens imperfektformer (*älska* i stället för *älskade*), till och med utan apostrof. Min avsikt är att dikterna ska läsas högt eller till och med sjungas och då menar jag att sådant kan gå för sig.

Urvalet av dikter har i huvudsak gjorts av mina ungerska medarbetare, som valt de mest kända och sina egna favoriter. En hel del dikter valde jag genom att läsa engelska översättningar, men jag har bara i enstaka fall lånat lösningar från engelskan. De flesta dikterna har tidsobunden existensiell karaktär men jag har

tagit med en handfull dikter från början av trettioalet, då József trodde att det i fattigdom bundna proletariatet skulle resa sig i en socialistisk revolution. Dikterna kan kännas föråldrade när Sovjetimperiet har fallit tungt. Tanken om En Ny Värld finns med ända in i sista dikten *Se, jag fann mitt fosterland*.

Jag ville gärna ha illustrationer och hade för länge sedan köpt ett par gouacher med Kalevalamotiv av konstnären Henrik Edström i Ryssby, Ljungby. Jag bad honom läsa mina dikter och det visade sig att han blev inspirerad till att arbeta. Jag vill tacka Edström som kanske inte kan få något betalt av mig för sitt verk.

Attila Józsefs dikter finns på engelska i flera utgåvor. Den bästa är nog *The Iron-blue Vault* av Zsuzsanna Ozsváth och Frederick Turner (Bloodaxe Books, 1999). Två andra av hög kvalitet är *Attila József Poems and Fragments* av Thomas Kabdebo (ed) (Argumentum/Cardinal, ca 2000) och *Winter Night* av John Bátki (Corvina, 1997). Thomas Kabdebo har skrivit en fyllig analytisk biografi *Attila József, Can you take on this awesome life* (Argumentum Kiadó – Cardinal Press, 1997).

Familjen József 1908; Attila, Etus, Jolán och modern Borbála.

Foto: Petőfi Irodalmi Múzeum

Attila József, en biografi av Ove Berglund

Avlad av József Áron
en såpakokare som nu
på Stora Oceanen
med lie ljuva blommor slår

Född av Pócze Borcsa
som förtärdes bit för bit
av tusenfotig skurborste
magen, tarmen, utan slut

Attila József har i sitt något excentriska *Curriculum vitae* (se sid. 115) från början av 1937 redogjort för viktiga händelser i sitt liv och gått i försvar mot en del orättvisor som drabbat honom. Han föddes 1905 i Budapests arbetarkvarter i Ferencváros och hade två äldre systrar, Jolán och Etus (Etel), den senare är för övrigt fortfarande (2003) i livet. Modern Borbála Pócze var tvätterska hos herrskapsfolk, fadern Áron József arbetade på tvålfabrik. Fadern lämnade familjen 1907 och efter kraftfulla försök att klara ekonomin måste modern 1910 ackordera ut Attila och Etel till en bondfamilj i Öcsöd, beläget 15 mil från Budapest. De tvingades stanna där i två år och fick bara ett besök av modern. Lille Attila trivdes aldrig, berövades sitt namn och fick ofta stryk.

Skolåren under första världskriget blev oroliga och fattiga, modern blev sjuk i cancer och dog 1919. System Jolán hade under tiden gift upp sig med en jurist, doktor Ödön Makai, som kom att hjälpa syskonen med mat och husrum under tonåren. József hade småjobb och senare, 1924, var han anställd en längre tid på en bank.

József var smal och kortväxt, intelligent, verbal och studiebegåvad. Han skrev dikter tidigt, blev publicerad redan i 17-årsåldern, och fick rykte om sig att vara ett poetiskt underbarn. Dikten *Lázadó*

Krisztus ("Rebellisk Kristus") ledde till åtal för hädelse och fängelse, men han frikändes i högre rätt. Dikten *Tiszta szívvel* (*Med rent hjärta*, sid. 25, se också *På min födelsedag* sid. 94) orsakade hans relegering från universitetet i Szeged 1925. Han förblev sedan i huvudsak poet, men var också kritiker. Han älskade att högläsa dikter, egna och andras, och han kunde allt utantill. Han stöddes av kända poeter och kritiker som Juhász och 'Ignotus'. Många dikter publicerades i tidskrifterna *Nyugat* och *Szeged*, och senare i *Szép Szó* där han själv var redaktör. Redaktör för *Nyugat* var den store och aktade poeten Mihály Babits (1883-1941). I en märklig recension av ett diktverk av Babits och i en egen dikt år 1930 *Egy költőre* ("Om en poet") tog József heder och ära av Babits på ett sätt som denne aldrig kunde förlåta. Det var ett irrationellt, svärbegripligt fadermord (se även motivet i dikten *Brottet*, sid. 78), som han senare ångrade.

Attila József hade från 1926 en mecenat, Lajos Hatvany, baron och industriman med stor betydelse i ungersk kultur. József läste under åren 1926-1928 på universitet, ett år i Wien och ett år i Paris. Han har skrivit dikter på franska. Han anslöt sig sedan till det illegala kommunistiska partiet och var dess favoriserade poet under ett par år. Han var kritisk i den inre partidebatten. År 1934 hade han definitivt kommit i onåd och blev, till sin egen sorg, utesluten.

Efter 1935 gick det sociala livet utför och han började betraktas som psykiskt sjuk. Han blev föremål för vård och utredningar och överlämnade sig till den moderna freudianska psykoanalysen. Parallellt med sin tilltagande "sjukdom" nådde han allt högre i sin poesi.

Dikten ovan, *Avlad av József Áron* från 1928, fortsätter

Jag älskade min Luca
Men Luca älska inte mig

Józsefs förhållande till kvinnor var problematiskt. Han hade enstaka tonårsförälskelsor som ledde till besvikelser; i åtminstone ett fall försökte han ta sitt liv. Luca Wallez i raderna ovan besökte honom ofta men ville inte besvara hans mer intima önskingar. Det första mer djupgående förhållandet hade Attila József med Márta Vágó, en jämnårig flicka från en framgångsrik och kultiverad judisk familj. De träffades 1927, han umgicks i familjen och paret diskuterade giftermål. Släkten Vágó var i början positiv till förhållandet men kom sedan att kraftfullt motarbeta det, då de insåg att József knappast skulle kunna försörja en familj. Alliansen upplöstes en tid efter att Vágó 1928 åkt till London för att studera. Márta Vágó återkom i Józsefs liv under några månader 1936 - 1937, då hon efter ett misslyckat äktenskap i Tyskland arbetade som sekreterare på Szép Szó.

Judit Szántó var Józsefs hustru/sambo under åren 1930 till ca 1935. Hon var några år yngre men hade hunnit med två äktenskap, det sista med en ungersk kommunist lierad med Béla Kun, och hon hade en dotter i Moskva. Szántó var, och József blev, aktiv kommunist. Szántó arbetade på paraplyfabrik, var både labil och bestämd till sin natur, och hon "tog hand" om Józsefs vardagsliv. Hans poesivänner verkar ha ogillat henne, vilket kanske bidrog något till förhållandets upplösning 1934 - 1936. Han har skrivit bara enstaka kärleksdikter till henne.

Flora Kozmutza var 23 år då hon dök upp i Józsefs trasiga liv i början av 1937. Han blev våldsamt förälskad och hon, som var litteraturintresserad psykologistuderande, blev så fascinerad av den geniale poeten att hon satsade på att försöka älska honom. Under några månader under våren 1937 synes de vissa tider ha levt lyckligt och gjort upp planer för ett borgerligt, vanligt liv. Förhållandet sprack, ytligt sett på grund av Józsefs svartsjuka.

Orsaken till att kärleken sällan hållit eller ens tagit ordentligt fäste är utan tvekan Józsefs förhållande till sin modersbild. "Jag älskar dig som bara barnet gör", skrev han i en dikt till Kozmutza

(*Om du inte fjättrar...* sid. 103) och man får känslan av att han i varje förhållande hel och hållen ville krypa tillbaka i modersskötet. Alla kvinnor utom kanske Judit Szántó värjde sig mot detta.

Var Attila József sinnessjuk? Den citerade dikten fortsätter

Mitt bohag är nu skuggor
och inga vänner visar sig

Mitt liv ska bli problemfritt –
de tillsammans blev min själ
Jag lever nu för evigt
herrelöst, ett fån jämväl

Han var alltså 23 år när han skrev den här dikten och även i sina sista dikter återkommer tanken att han är ett fån eller en tok och att han inte har några riktiga vänner. Klart är att han alltid betraktades som lite annorlunda: ”den där tokfan, poeten, geniet”, en situation som i alla tider varit vanlig för egenartade konstnärer. Från 1935 blev det allvarigare. József gick i psykoanalys hos en psykolog Edit Gyömrői, som han för övrigt blev förälskad i (se dikten *Du gjorde mig till barn* och de två följande) och togs senare om hand av en psykiater Robert Bak. Denne bedömde att József sedan kanske lång tid var på väg in i en psykos som han till och med kallade schizofreni. Ryktet om att József var sinnessjuk spred sig och hans sjukdom diskuterades i vida kretsar, till och med i en tidningsartikel.

Det står rätt klart för eftervärlden att József inte var psykotisk. Ett bevis för det är att hans diktning de sista två åren inte ändrade karaktär utan enbart intensifierades inom samma språk- och motivvärld. Han behöll ständigt kontakten med verkligheten och ju sämre livet blev desto bättre blev dikten.

Jag själv, en amatör i psykiatri, tyckte att jag kände igen något i Józsefs liv, inte från mig själv men från ett par drogmissbrukare jag mött. De var klart intelligenta och inte märkbart skadade av

missbruket, men de hade en ständig ångest. Drogen, och i ett fall också brotten för att få drogen, inget annat, kunde ge lindring. De hade tydliga sår från barndomen och jag fick uppfattningen att de hade missat något fönster eller någon belysning som var nödvändigt för deras neuropsykologiska utveckling, ungefär som när en kattunge, vars ögon tidigt täcks för, missar chansen att lära sig se. József saknade något väsentligt som han skulle ha fått från en kvinna/moder/förälder, men det måste också ha betydelse att han i Öcsöd berövades sitt namn Attila och blev kallad Pista (se *Curriculum vitae*).

Jag påminner mig att poeten Bruno K Öijer i en intervju sa att han ”lämnade den här världen” då han som femåring fick se sitt hus och dess grönskande gård rivas för att ersättas av en asfalterad parkeringsplats. Många stora konstnärer har lämnat barndomen med en livsångest som de sedan förmått omvandla till stor konst. När József i januari 1937 skulle skriva en dikt till Thomas Manns besök i Budapest var Márta Vágó dagen före orolig att han inte skulle hinna. Lugn, sade József, jag kan skriva dikter när jag vill, det är leva jag inte kan.

I december 1937 tog József sitt liv genom att lägga sig framför tåget i Balatonszárszó, där han sedan en tid bodde hos sina systrar. En del har hävdats att han drevs till sitt självmord av att han tvingades acceptera rollen som sinnessjuk och därmed otillräknelig. Å andra sidan finns självmordet med som en ”lösning” redan tidigt i både hans liv och hans diktning. Den lilla bangården nära Balatonsjön, där han dog, har under åren varit platsen för flera rituella självmord.

Attila József kom att skriva ca 800 dikter och fragment publicerat i nio diktsamlingar och i olika tidskrifter, en hel del postumt.

Förord av Georg Klein

Attila József (AJ) är en av den rika ungerska poesins allra största gestalter genom tiderna. Arthur Koestler vars modersmål var ungerska skrev i sin självbiografiska bok "Invisible writing":

Hans dikter är unika genom den perfekta föreningen mellan intellektet och musiken som ger intryck av ett underverk. Jag kan inte tänka mig någon samtida poet som kan jämföras med honom i dessa avseenden. Hans mest komplicerade och intellektuella, marxistiska och freudianska dikter kan läsas som folksånger, och ibland som barnvisor. "Ideologin" har destillerats till ren musik. Vare sig den är adagio eller furioso, blir dikten alltid perfekt cantabile. Hans rytm låter sig nästan automatiskt översättas till sång. Hans rim blir jungfruliga föreningar mellan rullande fyr- och femstaviga ord. Varje försök till översättning blir en frustrerande mardröm.

Ja, kanske det. Ändå finns tappra desperados som försöker att tolka dem till sitt modersmål. Ove Berglund är en av dem. Han berättar om sina bevekelsegrunder i sin Inledning.

I dag finns ingen större stad i Ungern, knappast någon större by heller, som inte har en gata uppkallad efter Attila József och hans staty finns lite varstans. Universitetet i Szeged, som relegerade honom för en "hednisk dikt" som numera betraktas som ett av den ungerska litteraturens största mästerverk, bär nu namnet "József Attila Universitet". Men hans korta endast 32 år långa liv som han gjorde slut på för egen hand präglades av en lång serie av svåra lidanden. Hans enastående diktarbegåvning uppenbarade sig redan under tonåren. Han hade all anledning att skriva i en folksångsbaserad dikt att det är endast i helvetet man kan lära sig att blåsa säckpipa. Han kom från de fattigaste bland de fattiga. Redan före puberteten blev han föräldralös. Han växte upp utstött, oälskad, och ständigt hungrig. Men poesin bröt fram ur honom ohejdbart och oemotståndligt.

Man kunde säga samma sak om honom som Paul Claudel yttrade om ett annat tonårsgeni, Arthur Rimbaud: "(hans) verk störtade fram i dagsljuset som blodet störtar fram ur ett avklippt kärl". Men i motsats till Rimbauds helt subjektiva poesi har AJs diktning även en starkt samhällsengagerad dimension. Konfrontationen mellan livskraft och ett konstgjort, själlöst och livsfientligt samhälle är ett ständigt återkommande tema i hans diktning. "I stadens periferi där jag lever" – inleder han en av sina mest berömda revolutionära dikter från 1933 – "flyger sotpartiklarna på mjuka vingar som små fladdermöss i den instörtande skymningen. De sätter sig överallt som hård, tjock guano. Så lägger sig denna epok på våra själar. Likt det tunga regnet, vars tjocka trasor förgäves försöker tvätta av det söndriga plåttaket, kan vemodet inte torka bort försteningarna från våra hjärtan." Poeten är "lantmätare för världens förtrollningar". Han är den som medvetet skall se in i framtiden, endast han kan "redigera" den inre harmonin och förmedla den till "er andra där ute" med sina "bullrande läppar". Endast så kan "vår underbara förmåga till ordning förverkligas, så skall tanken förnimma den begränsade oändligheten, de skapande krafterna utanför och drifterna innanför".

AJs diktning uppskattades från början av en relativt liten krets, men den vidgades snabbt efter hans död. Det var dock först flera decennier senare som han blev en av de viktigaste gestalterna inom den ungerska poesin. Under 1970-talet fick hans dikter paradigmatiskt betydelse. Det var det historiska ögonblicket då de plötsligt kunde tränga igenom och nå långt utanför de litteraturintresserade krets. De upplevdes av många människor som dokument för hela epoken. Känslan att hans dikter handlar "om oss själva" har spritt sig som ringar på vattnet. Dikterna tvingar läsaren att ställa frågor om sig själv, om vad han är och vad han borde eller skulle kunna vara. Man identifierar sig med poeten, man försöker konstruera broar mellan verket och diktarens livsöde men också mellan verket och den egna livssituationen.

Letar man efter en röd tråd i detta lysande livsverk med dess tusenfaldiga fasetter finner man två med varandra sammanhängande motiv: frågan "vem är jag?" och strävan efter utveckling och självförverkligande. Lidandet, helvetesresan ses som en självklar och oundviklig förutsättning för denna utveckling. Frihet och ansvar, mognad och allvar är några av nyckelorden hos denna alltid hungriga proletärdiktare, vars törst efter moderns och kvinnans kärlek jagade honom som en olidlig plåga genom hela livet.

Ja, "frihetens vackre, allvarsamme son" ville han vara, denne den lekfullaste av alla poeter, som kan slå sina läsare med häpnad när han för ihop begrepp, bilder, idéer och fakta från till synes helt skilda områden till ett fåtal kompakta, vid första åsynen otympligt komprimerade men välklingande meningar. Man blir förvånad, gripen och har svårt att avgöra om man beundrar diktens skönhet eller tankens klara logik mest. Han kan vara surrealistisk eller barnsligt enkel. Han kan skapa stora magiska gestalter ur fattiga bönder eller ur arbetare i smutsiga förstäder, men framförallt ur den oftast återkommande gestalten, den utslitna, i cancer bortgångna modern.

I likhet med Arthur Rimbaud, var Attila en "poète maudit". Men i motsats till de franska symbolisterna såg Attila "strävan efter allvaret" som diktarens viktigaste uppgift. Det kunde inte uppnås i kontemplativ stillhet utan måste byggas på ett ständigt ifrågasättande, en kamp med sig själv och med samhället. I Horthys halvfascistiska Ungern, som präglades av de privilegierades hänsynslösa dominans över de efterblivna och fattiga massorna, blev Attila en självklar revolutionär. Han var den ende ungerske proletärdiktaren som framställde de fattigas desperata situation i ett samhälle som föredrog att bortse från den. Men även hans socialism var säregen och individualistisk. Den kunde inte ordna in sig under någon partidisciplin. Hans protest riktade sig i lika hög grad mot infogandet i storsamhällen som mot den parodi på socialism som stalinismen, eller, med AJs ord "den fascistiska kommunismen" ville förverkliga.

Enligt tre med AJ jämnåriga psykologer respektive litteraturvetare, Bokay, Jadi och Stark, som har analyserat AJs sjukdom och död, har poeten själv tagit de första avgörande stegen som bestämde hans öde redan i tonåren då han avskilde sig från sina medmänniskor genom att formulera sina egna, från majoriteten avvikande normer. Detta fick sitt första stora konstnärliga uttryck i den odödliga dikten "Med rent hjärta". Det var samma dikt som ledde till att han uteslöts från lärarbanan. Med berättigad stolthet gratulerar sig Attila till denna relegering tolv år senare på sin sista födelsedag. Han lovar att i stället för skolbarn, kommer han att undervisa hela sitt folk, men inte på gymnasienivå. Det har han gjort. Hans "undervisning" har nått fram, långt utöver hans livstid och har i viss mån även lyckats penetrera många, till synes ogenomträngbara språkbarriärer.

Det är min förhoppning att Ove Berglunds hängivna tolkning kommer att förmedla denna enastående diktares verk även till svenska läsare.

Jag, József Attila, lever här

Rög a röghöz

Jöjj, testvérkém, atyánk, a bujdosó nap
a távol falujába ballagott.

Fönn már kigyujták üvegét a holdnak,
a hamvas, égi templomablakot.

Fészkében ring a száz cikázó fecske,
szívemben minden mámoros szavad.

Reszket – mint ujjunk – mind a levelecske
és röghöz szorul a rög és tapad.

Egymás mellett mi is rögök vagyunk most,
minket a gyöngye, friss vetés szeret.

Jöjj, kedvesem, tested lelkembe hullasd,
bennünk a föld barázdát rejteget.

Az est sötét báránya ballagóba,
feketébb hulló selyemgyapja már.

És szőke hajad mintha mező volna,
mit teljesen betölt a holdsugár.

Kocka vid kocka

Kom vännen, kom nu när vår fader,
solen, traskat till en annan by

och på himlens gråbleka teater
månens matta skiva tändes ny

Hundra svalor nu i reden dallrar
som i mitt hjärta dina vilda ord

Varje löv – likt våra fingrar – darrar
varje jordklump dras till mera jord

Som två jordkockor intill varandra
grundligt åtrådda av vårens sådd

Älskade, din kropp, min själ, går samman
i vår jord en plogfåra är dold

Kvällens mörka lamm nu ökar stegen
lämnar kvar sin svarta silkeull

och ditt hår är blont som åkertegen
när den blir belyst av månens guld

med rött hjärta

Med rent hjärta¹

Utan far och utan mor
utan fosterland och tro
Utan vagga, svepedräll
utan kyss och hjärtevän

Tredje dagen utan mat
varken rikligt eller smalt
Styrka: tjugo levnadsår
säljer alla om det går

Finnes inget köpbegär
djävulen gör nog affär
Med rent hjärta – så mitt ord
gör jag inbrott, begår mord

Jag blir fängslad, jag blir hängd
ner i vigda mullen slängd
Giftigt gräs ska sedan gro
på mitt sköna hjärtas bo

När min älskade gick över gatan²

När min älskade gick över gatan
duvan satte sig helt nära skatan

När hon mjukt steg upp på trottoaren
rörde han sig, tiggaren vid baren

När den högra axeln skälvde till
stod en busgrabb där och titta, still

När hon vände sig och blusen lekte
vita hudens aning lyste, smekte

Många såg henne, ingen förstår
att jag längtar så att jag förgår

När en vindil smekte hennes ännu
gladdes alla åt att se just henne

Deras glädje gick in i mitt bröst
bröt där av min avundsjukas kvist

När hon sågs på gatan, o min kära
kom jag andras rena hjärtan nära

Trädgårdsmäster

Jag vill vara trädgårdsmäster
ympa och förädla växter
stiga upp med morgonljuset
enbart sköta blomsterhuset

Varje planta som jag driver
jag min hela kärlek giver
Ock en oansenlig nässla
är min blomma, den är äkta

Dricker mjölk och röker pipa
ingen ondska kan mej gripa
Ryktet mitt jag assurerar
Därtill jag mig själv planterar

Det jag utför man behöver
mycket, båd' i norr och söder
Om vår tid än blir den sista
finns en blomma för dess kista

Sitta, stå, döda, dö

Flytta stolen ifrån vägen
möta tåg på huk vid rälsen
varsamt klättra upp i alpen
tömma ränseln neri dalen
ge min spindel bin till näring
smeka ljuvt en gammal käring
äta gott en mustig soppa
runtom leran gå och hoppa
just på rälsen lägga hatten
vandra runt en insjös vatten
sitta påklädd på dess botten
rodna under glittrigt lödder
damma mina gamla böcker
blomma ibland röda rosor
bara sucka av ren lycka
eller vifta bort en fluga
spotta på mig själv i spegeln
med en ovän sluta freden
sedan sticka kniv i kroppen
stå och se när blodet droppar
se en liten flicka vända
bara sitta still och vänta
sätta Budapest i lågor
vänta in och mata fåglar
kasta brödet som är dåligt
göra hjärtevänner dyster
ta i famnen hennes syster
Är den världen resultatet
kan du skiljas från mandatet

du som binder och befriar
du som ger mig skrattet, kvalet
du som diktar det jag skriver:
livet, du gör själv det valet

Párizsi anzix

A patron sosem kelt föl reggel,
Párizsban Jeanettek a Berták
S borbélynál is vehet az ember
főtt spenótot vagy égô gyertyát.

A Saint Michelen végig hatvan
meztelen nő dadol az éghez
s a Notre Dame: belül hideg van,
felül öt frankért rám lenézhetsz.

Az Eiffel-torony éjjel eldől,
bebúvik paplanos ködökbe,
ha lány vagy, megcsókol a rendőr
s az illemhelyen nincs ülőke

Vykort från Paris³

Här väcks man inte av patron i ottan
I Paris är Bertorna Jeanetter
Hos barberaren kan man erbjudas
såväl tända ljus som kokt spenat
På Saint Michel står 60 nakna kvinnor
som alla sjunger högt i himlens höjd
Notre Dame är kall; från hennes tinnar
kan du för nån franc se ner på mig
När Eiffeltornet lägger sig för natten
gömmer det sig under duntäcksmoln
Flickor blir här kyssta av poliser
och i hemlighusen saknas stol

Presentation⁴

Syrran Lidis lille bror
av Khan Batus ätt i Pest
gick i staden utan skor
fick ej nån broderad väst
För hans dikter kokar döden
bönsoppa att lindra nöden
Hej borgare! Hej proletär!
Jag, József Attila, lever här.

Attila József⁵

Han var god och glad, rätt envis
när han ansåg att han hade rätt
Han älskade att äta. Delvis
liknade han Gud. Hans släkt
benämnde honom ”Ut, gå bort”
En judisk doktor gav honom en rock
I sin grekisk-ortodoxa tro
fann han präster, inte själaro
Hela varat gick mot undergång,

det är inte nåt att bry sig om

Avlad av József Áron⁶

Avlad av József Áron
en såpakokare som nu
på Stora Oceanen
med lie ljuva blommor slår

Född av Pöcze Borcsa
som förtärdes bit för bit
av tusenfotig skurborste;
magen, tarmen utan slut

Jag älskade min Luca
men Luca älska inte mig
Mitt bohag är nu skuggor
och inga vänner visar sig

Mitt liv ska bli problemfritt –
de tillsammans blev min själ
Jag lever nu för evigt
herrelöst, ett fån jämväl

Lägg din hand

Lägg din hand
på pannan min
som handen din
var min

Värj mitt liv
med sten och kniv
som livet mitt
var ditt

Älska mig
så ljuveligt
som hjärtat mitt
var ditt

Tedd a kezed⁷

Tedd a kezed
homlokomra
mintha kezed
kezem volna

Úgy őrizz, mint
ki gyilkolna
mintha éltem
élted volna

Úgy szeress, mint
ha jó volna
mintha szívem
szíved volna

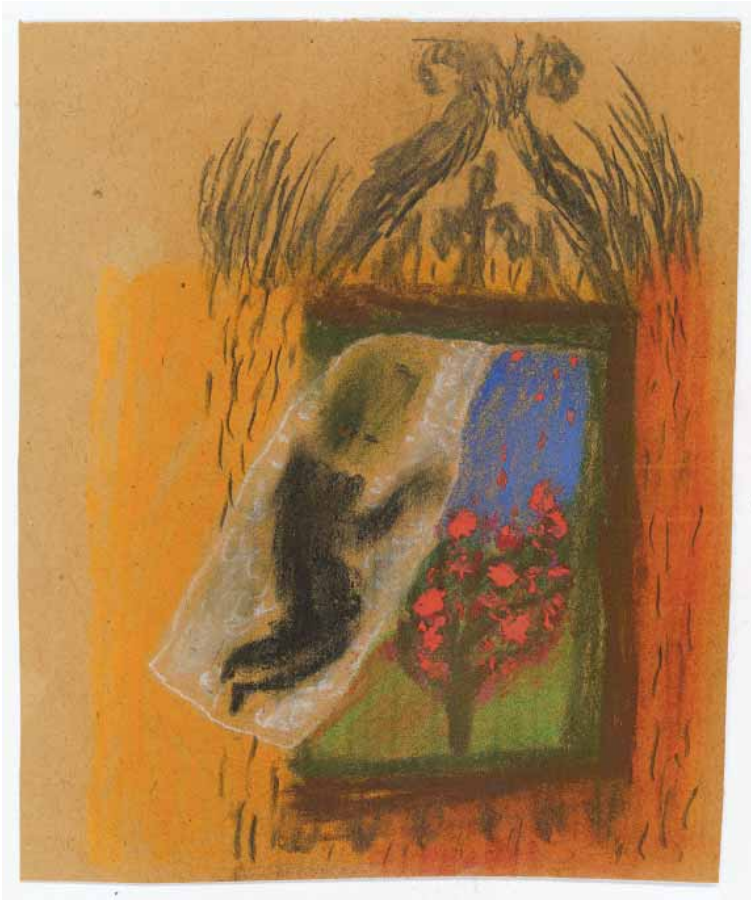
Pärlor⁸

Pärlor kring din hals
grodhuvuden på sjön
Lammens spillning
lammens spillning uppå snön

Ros i månens krans
guldbälte om ditt liv
Hamparepet
hamparepet kring min hals

Benen i din kjol
klockkläpparnas gång
Över floden
poppelgrenar böjer ned

Benen i din kjol
klocktungornas klang
Ner i floden
gröna kvistar faller tyst

Till en mor

I mitt hjärta myllrar oron
Om jag kunde bli en vind
fläkta mellan era fönster
somna in i er gardin

Dina händer: kyrkklockklang
och vinterkvällens skymning
Du gläder mig igenom moln;
du får lärkan ifrån himlen!

Hur ofta jag i vredesmod
med oljig trasa kinden gned
släpa korgar, rostigt skrot;
nu ber jag att få hugga ved

Låt mig få sitta vid din fot
Din hand ska stryka på mitt hår
så det ej glesnar. Lilla mor
mitt öres guld, min takets mor!

Jag slutar nu att irra runt
med slitna hatten dragen ner
när regn och åska bidar tungt
För evigt sitter jag och ler

Medaljonger⁹

1.

Jag var elefant, beskedlig och arm
drack kloka vattnet, det kalla, som rann
På kullens topp jag vanligen stod
smekte med snabeln måne och sol

och offrade villigt till deras gom
flinta och trädgren, syrsa och orm
min själ är nu mänsklig, himlen är väck
med jätteöronen ger jag mig fläkt –

2.

På daggdroppen kryper ett korn av damm
hålet på byxan täcks av min hand
svinherden gråter och kramar sin vän
svartvita kultingen trollad till sten

Himlen är grönrök som sakta blir röd
klockringning mottags av okänslig sjö
mjölkvita blomman är fångad i is
på höstlövet faller nu världen fri –

3.

Blodigelfiskaren släntrar, släntrar
tanige svinherden blänger, blänger
hägern i sjölandet svävar, svävar
färskaste komockan ångar, ångar

Över mig hänger ett äpple, trött
in i dess hjärta har masken gått
spanar från ögat, får kännedom
min vers är en blomma, äppelblom –

4.

Kanske är du söta mjölkens skum
kanske ett buller i nattomt rum
kanske en kniv genom nattgammal is
kanske en knapp, som ur rocken rivs

I pigans tråg faller pigans tår
huset ska brinna och kyss du ej får
du hinner hem om du startar din färd
glödande ögonen visar din väg –

5.

På snidade träguden sitter nu jag
jag är gris med fötter av slipad agat
sorgbrämsammet blir mjölkens skum!
jag dör, mitt skägg växer tusen tum

min kropp är himlen; ett ryck i min hud
från ryggen till magen – allt rinner ut;
feta små droppar vimla omkring
stjärnor, små maskar vida ikring –

6.

En ödla vill veta min ödeslott
veteax susar, uttömmar sitt mått
ett stenplums i sjön, den ser hitåt
molnen bildas vid suck och gråt

gryningar manas av krigen fram
hoppande solar och stjärnor i brand
runtom mitt huvud, jag ligger här slö
min temperatur visar världens glöd –

7.

Vid dörrtröskeln står en järnskummig hink
älska barfotaflickan därkring
gråa skurvattnet strävar sig fram
löddret torkar på uppkavlad arm

Nu även jag bucklar skummet av plåt
men skapar min fria och klingande låt
som ljuder högt över havsvågans kam
och över trapphusens blixtrande tand –

8.

Åklagar'n låst i ett bärnstensblock
hukande, klädd i sin svarta rock
ser ut för att blott konstatera, brydd
hur ljus, vind och dimma bjuder mig skydd

När jag förmultnar rosor mig klär
frysande hägrar drar mig isär
jag blir till de dun som i kylig höst
lindrar gåshud på åldringars bröst –

9.

Jag tvingas att dela min filt med en vän
en slokande lilja när aldrig min säng
jag har inte kul spruta, båge, och sten
vill gärna mörda, som var och en

När bönsoppan sjuder i övermod
med grönkålögon ni alla beqlor
de tjocka läpparnas feberskalv
svalor matar med flugor mitt svalg –

10.

Mitt skägg ska växa med krull och knarr
kamma den nysådda åkern som harv
högt över himmel, lågt under moln
svävar en smekning fritt utan mål

och denna så mjuka, svala magi
en gång på mitt skägg ska lägga bi
gå från den röda flätan till tån
fylld med ett helande vins arom –

11.

Tjugu kungar på promenad
jaspiskronor på skallen
avnjuter varsin guldmelon
nymåne vilar i handen

Tjugu grabbar släntrar i rad
kepsarna käckt på skallen
smaskar i sig vattenmelon
nysol i högerhanden

12.

Den svarte med näsan trampad på
den gule vars himmel är djupare blå
Rödskinnnet, den vars blod förfrös
Den dimvite, spöket som väntar sin död –

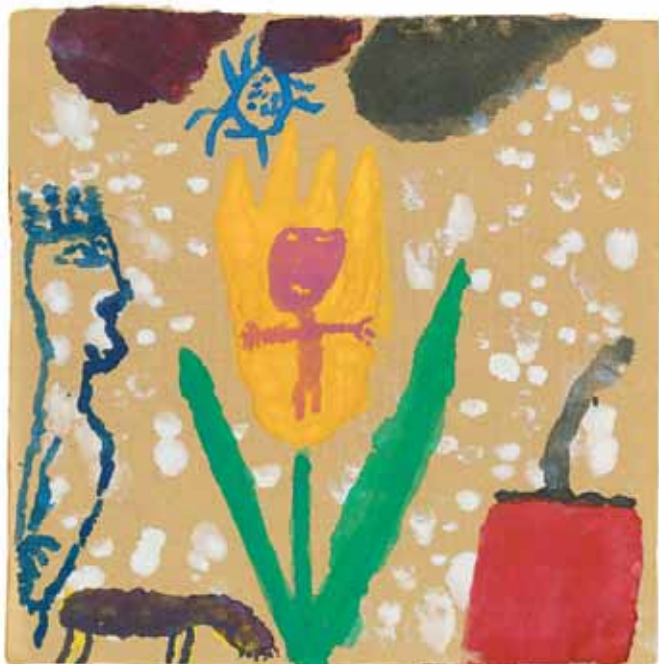
Kungarna i Betlehem

Hej, käre Jesus, var prisad, prisad
Vi är tre konungar visa
 Stjärnans ljus på himlavalvet
 ledde vandrigen mot stallet
 Lammet sa: nog är jag säker
 här bor frälsaren ni söker
Konung Melkior mitt namn
Hjälp mig, snälla, och mitt land

Jesus vår Kristus, vi hurrar, hurrar!
Inte prelater som murrar
 Den är född, vi hörde ryktas
 som blir kung av de förtryckta
 Tittar därför in och hälsar
 Salighet, må Gud oss frälsa
Jag är Kaspar, även jag
konung enligt jordisk lag

Gudasonen, frälsare, frälsare
Varmare länder dig hälsar
 Våra korvar är till ända
 blanka stövlarna har rämnat
 Vi har guld: sex fulla nävar
 rökelse i tvenne läglar
Jag är den där Baltasar
saraceners kung och far

Rodnar, röres Maria, Maria
nyblivna mamman den skira
 Bortom tårarna som rinner
 Jesus nästan helt försvinner
 Runt omkring musik och röster
 Strax den lille ska ha bröstet
Kära kungar, ni mig glatt
Nu jag önskar er godnatt!

Sorg

Skred i skogen som en hjort
i mitt öga gråten
Svultna vargar bet sig fort
fast i hjärteroten

Kronan föll på fjärran mark
dinglar där på grenen
Fordom hjort, numera varg
ångrar nu det steget

Blir en kultiverad best
som besatt jag bidar
inför likes fradgekäft
gör försök att smila

Hindens skall jag hörde nyss
blundar, söker drömmen
På min rygg nu faller tyst
mörka mullbärslöven